

KİTABIN ADI

ZENO VE MONDO
DALGALARLA DANS EDEN KURBAĞALAR

YAZAR

NİLAY YILMAZ

PROJE KOORDİNATÖRÜ

DR. NİLAY YILMAZ

ETKİNLİĞİ HAZIRLAYAN

DR. NİLAY YILMAZ

TEMA/KONULAR

Doğa, sanat, kişisel gelişim, iletişim,
erdemler, sağlık

ANAHTAR KELİMELER

Bilinçli farkındalık, yoga, nefes, korku, kaygı,
duygu yönetimi, canlılar, bitkiler, hayvanlar,
renkler, estetik, pandomim, radyo tiyatrosu,
etkileşimli okuma, kendini tanıma, karar verme,
olumlu düşünme, merak, yardımlaşma

ETKİNLİĞİN GENEL KAZANIMLARI

- Odaklanma ve dikkat becerilerini pekiştirir.
- Aktif dinleme becerilerini geliştirir.
- Doğru ve etkili nefes almayı öğrenir.
- Nefesinin ritmine uygun şarkı yapar, ritim oluşturur.
- Anda yaşamanın ve anda kalabilmenin önemini fark eder.
- Düşüncelerini ve duygularını kontrol edebileceğini fark eder.
- Kurbağalar hakkında bilgi sahibi olur.
- Kurbağalara özgü hareketleri fark eder.
- Kurbağa nefesi almayı öğrenir.
- Kurbağaların ve kelebeklerin değişim ve dönüşüm evreleri olduğunu fark eder.
- Öyküyü kişisel deneyimleriyle ilişkilendirir.
- Dinlediği veya okuduğu bir sözcüğü kurguya uygun olarak bedensel bir hareketle eşleştirir.
- Denge becerisini pekiştirir.
- Beden dilinin sözel iletişimdeki yerini ve önemini fark eder.
- Görsel okuma becerilerini geliştirir.
- Sözcükler ve resimler arasında ilişki kurarak yeni öyküler yazar ve anlatır.
- Resim, nesne ya da olaylar arasında anlamlı ilişkiler kurarak öyküler oluşturur.
- Yazdığı öyküyü atık malzemeler ve taşlar kullanarak görselleştirir.
- Resimler arasında zihinsel örüntüler yaratır, resimleri yorumlar.
- Cümlelerin iletisini bu iletiye uygun ritim ve seslerle eşleştirir ve ifade eder.
- Metindeki şarkı sözlerinin iletisine ve duygusuna uygun besteler yapar.
- Metinde neler olacağıyla ilgili tahminlerde bulunur.
- Neden-sonuç ilişkileri kurar.
- Metindeki karakterler ve olayların nedenleri ile kendi hayatındaki kişiler ve olaylar arasında bağlantı kurar.

ETKİNLİĞİN GENEL KAZANIMLARI

- Role bürünür.
- Arkadaşlarının kurguladığı öykülerde etkin olarak yer alır; grup çalışmalarına, canlandırmalara ve tartışmalara düşünceleriyle katılır.
- Düşüncelerini şiir, şarkı ve dans gibi farklı araçlarla ve yaratıcı biçimlerde ifade eder.
- Metinler arası ilişkiler kurar ve bu bağlantıları okuduğu öykünün kurgusuyla ilişkilendirerek yeni öyküler yaratır.
- Metindeki cümlelerde yer alan bilgilerden yola çıkarak araştırmalar yapar.

ÖZET

Hişt, hişt!..

Rüzgâr esiyor, güneş parlıyor, dünya dönüyor, bütün varlıklar nefes alıyor.

Duyuyor musunuz?

Zeno ve Mondo iki kurbağa. Zeno gözlerini kapayıp doğayı dinlemeyi seviyor. Kimildamadan oturabilmeyi, bakmadan görebilmeyi, uzağı ve yakını hissedebilmeyi, hissettiği şeylere güvenmeyi biliyor. Mondo ise biraz dikkatsiz, aceleci ve kaygılı. Kendini duygularına kaptırıyor. Ama Zeno ile tanıştıktan sonra doğayla birlikte nefes almayı, onun bir parçası olmayı öğrenmeye başlıyor.

Zeno ve Mondo dizisi sizi yaşamın ritmini, renklerini ve seslerini fark etmeye çağırıyor. Dizinin ilk kitabı *Dalgalarla Dans Eden Kurbağalar* renkler, sesler, duygular ve düşüncelerle dolu maceralı bir yolculuğun ilk durağı.

Dizinin ikinci kitabı *Herkesin İçinde Kurbağalar Zıplar* kitabında ise Mondo kendi içinde maceralı bir yolculuğa çıkıyor. Korku, endişe, stres ve kaygı duygularından sakinliğe ve dinginliğe doğru akmayı öğreniyor.

Zeno'nun hayata bakışı ve Mondo'nun içsel yolculuğu, bilinçli farkındalığa (*mindfulness*), Zen felsefesinin durağanlığına ve anda kalabilmeye bir övgüdür. O yüzden *Dalgalarla Dans Eden Kurbağalar* kitabının okurları belirli bir yaş grubuyla sınırlı değildir. Yaşamın ritmini, renklerini ve seslerini keşfetmek her yaş için farklı anlamlar taşıyabilir.

ÖZET

Yazardan Not

Bu dosyada önerdiğim etkinlikler eğitimcilerin ya da ebeveynlerin *Zeno ve Mondo*'yu okuyan çocuklarla birlikte yapabilecekleri uzun soluklu çalışmalarından oluşuyor. Çocukların bir kitabı sıkılmadan defalarca okuması için kitabın çocuğun yaşantısıyla keşşebilmesi, ona ilginç ve gizemli kapılar açması gerekir. Nitelikli bir kitap onu her okuduğumuzda bize farklı satır aralarından farklı öyküler fısıldayabilen, her defasında bizi farklı anlamlara doğru yolculuğa çıkarabilen, hem içimize hem dışımıza doğru kapılar açabilen kitaptır. Doğada hiçbir şeyin tek bir anlamı yoktur. Bir varlığın başka varlıklarla keşştiği her nokta yeni anlamlara doğru bir yolculuktur.

Buradaki etkinlikler kiminle, nerede ve ne zaman yaptığınızla ilgili olarak sizi her defasında farklı kazanımlara götürecektir. "Aynı nehirde iki kez yıkanılmaz." diyen Heraklitos'un da belirttiği gibi her an yepyenidir ve bir öncesinden farklıdır. O yüzden buradaki etkinlikleri, özellikle bilinçli farkındalık uygulamalarını, farklı zamanlarda birkaç kez yapmaya çalışın.

Hedeflenen kazanımlar **bilinçli farkındalık** (*mindfulness*) çalışmalarıyla birleştirilmiştir. *Zeno ve Mondo* bağlamında yapacağınız uzun soluklu bilinçli farkındalık çalışmalarını, okuma becerilerini de geliştirmeyi içine alan bütüncül bir yaklaşımla kullanmanız önerilmektedir. Öykü ve önerilen etkinlikler, odaklanma, dikkat ve anda kalabilme becerilerini kapsadığı için pek çok paralel disiplindeki kazanımla örtüşmektedir. Bu etkinliklere haftada 1 saat ayırmak uzun vadede okul başarısına da yansıyacak farkındalıkların kazanılmasına olanak sağlayacaktır. Bugün Avrupa'daki pek çok okulda meditasyon ve bilinçli farkındalık çalışmaları müfredatın bir parçasıdır.*

Bilinçli farkındalık alıştırmaları meditasyon çalışmalarından farklıdır. Kendini bırakıp rahatlamak yerine bilinci belirli bir şeye odaklamakla ilgilidir. Bu sayede bedensel farkındalıkla bilişsel farkındalık buluşur; bu da çocuklara anda kalabilmeyi öğretir. Dikkatli olmak ve odaklanmak anda kalabilmeyele ilgilidir. Anda olan şeylerin dikkat dağıtıcı değil aksine dikkati odaklayan uyarılar olabileceği çocuklara anlatılabilir. Bu sayede sınav kaygısı, korkular, öfke vb. duygular bilinçli farkındalık çalışmalarıyla denetlenebilir. Doğru kararlar alabilmenin yolu duygu ve düşüncelerin dalgasına kapılmadan onları fark edebilmekten, yani onlara dışarıdan bakabilmekten geçmektedir.

ÖZET

Zihnin duygu ve düşünce üretip yargılayan yanlarını fark etmek ve bunları özgür bırakabilmek her yaş için gereklidir. Yaş gruplarına uygun eğlenceli çalışmalarla bu tür farkındalıkları çocuklara kazandırmak mümkündür.

Zeno ve Mondo kitabıyla ilgili etkinlik dosyası çocuklara okuma kültürü kazandırma amacınıza ek olarak onların bilinçli farkındalık becerisini geliştirmelerine de rehberlik edecek etkinlik önerilerinden oluşmaktadır.

* <https://mindfulnessinschools.org>

* <http://www.mindfulschools.org>

A) OKUMA ÖNCESİNDE YAPILABİLECEK ETKİNLİKLER

Genel Kazanımlar

- Dikkat ve odaklanma becerilerini geliştirir.
- Büyük ve küçük kas becerilerini çalıştırır.
- Denge becerisini pekiştirir.
- Grupla birlikte hareket eder.
- Aktif dinleme becerilerini geliştirir.
- Kurbağalara özgü hareketleri fark eder.
- Kitaptaki kurbağalarla (*Zeno ve Mondo*) tanışır.
- Kurbağa nefesi almayı öğrenir.

ISINMA OYUNLARI

Bu oyunların amacı çocukları kurbağalar hakkında hem bilişsel ve duyuşsal olarak düşündürmek hem de çocuklara kurbağaların duyularının ve dikkatlerinin güçlü olduğunu fark ettirebilmektir. Bu oyunlar aynı zamanda öyküde vurgulanan durumlara (*Zeno*'nun gözleri kapalıyken nasıl görebildiğine, uzaklardaki sesleri nasıl duyabildiğine vb.) yönelik ön çalışmalardır.

ETKİNLİKLER

UYGULAYICIYA NOT

Bu oyunları oynadıktan sonra metni okumak, okuma sürecinde bu oyunları anımsatmak ve onlara tekrar gönderme yapmak metnin örtük kazanımlarını daha anlaşılır kılacaktır. Bu bölümdeki oyunlar metne hazırlık aşamasından sonra bir kez de kitap okunduktan sonra oynanabilir. İkinci kez oynandığında bu oyunları öyküdeki durumlarla ilişkilendirmeniz hem oyunlara hem de öyküye derinlik kazandıracaktır.

BİRİNCİ ETKİNLİK: Kurbağa Duruşu ve Kurbağa Zıplaması

- Çocuklara aşağıdaki kurbağa hareketlerini yapmaları söylenir. Bu hareketler önce adım adım gösterilerek anlatılır, daha sonra o hareket hep birlikte ve aynı anda yapılır. Burada amaç çocukların kendi bedenlerine ve diğer bedenlere (gruba) eş zamanlı olarak odaklanmalarını sağlamaktır. O yüzden çalışmayı eş zamanlı ve ortak bir ritim tutturarak yapmaları odaklanma becerilerini de geliştirecektir.

Kurbağa Duruşu: Topuklar birleşik, parmaklar kıvrık, bacaklar rahat, sırt dik, çömelerek oturma pozisyonu

Kurbağa Zıplayışı: Kurbağa duruşundayken parmaklar üzerinde yükselme (kalçalar havada ve eller yerde)

Kurbağa Nefesi: Kurbağa duruşundayken ve kurbağa zıplayışı yaparken nefes alıp verme (nefes alırken zıplayış, nefes verirken kurbağa pozisyonuna geri dönüş)

Alternatif Öneriler: Kurbağa Zıplayışı Çeşitlemeleri **Serbest Zıplama**

Farklı hızlarda 1-2-3 saymacası yapılır ve bütün kurbağalardan duydukları saymaca ritmine uygun bir şekilde ve aynı anda zıplamaları istenir. Saymacadaki sayıların arasını bazen hızlıca geçebilir, bazen sayılar arasında uzun süre bekleyebilirsiniz. Her defasında farklı bir ritimde saymaya özen gösterilirse çocukların sayılara odaklanması zorlaşacak ve aktif dinleme becerileri pekişecektir. İsterseniz saymacayı müzikli bir ri-

ETKİNLİKLER

timde de söyleyebilirsiniz. Bu zıplayışlarda önemli olan, çocukların “üç” sözcüğünü duyar duymaz aynı anda havaya zıplamalarıdır. Her saymaca turunda onlardan sizin belirlediğiniz bir yöne doğru (sağa, sola, kapıya, pencereye doğru vb.) zıplamalarını da isteyebilirsiniz. Bu zıplamayı yaparken kurbağa nefesi almaları gerektiği anımsatılırsa kurbağa zıplayışları aynı anda pek çok kazanıma hizmet edecektir.

Çemberin İçine ve Dışına Zıplama

- Yere bütün grubu içine alacak büyüklükte bir çember çizilir. İp, kâğıt bandı ya da kalemle çemberin sınırları belirlenir. İstenirse her kurbağa için ayrı bir çember düşünebilir, bu çemberleri de hulohop vb. araçlarla sınırlandırılabilir.
- Daha sonra kurbağa rolündeki çocuklara çemberin içine bir zıplayışta girmeleri ve yine bir zıplayışta çemberden dışarı çıkmaları söylenir. Bu, serbest hareket şeklinde bireysel olarak yaptıkları yani kendi hızlarına ve dengelerine odaklanacakları bir uygulama olabileceği gibi, dikkat çalışması kapsamında uygulanmak istenirse çocuklardan saymaca yönergenize uygun bir hızda ve aynı anda zıplamalarını istediğiniz bir çalışma olarak da yapılandırılabilir.
- Bu çeşitlemelerin farklı dikkat kazanımlarına hizmet ettiği düşünülürse, çalışmalar sırayla ve birbirine eklenerek yapılan set uygulamalarıyla daha da güçlendirilebilir.

İKİNCİ ETKİNLİK: Kurbağa Dikkati

- Çocuklara kurbağaların çok dikkatli hayvanlar olduğu ve onların dikkatini hiçbir şeyin dağıtamadığı anlatılır. Daha sonra onlara kurbağa duruşuna geçmeleri, belirledikleri bir noktaya bakmaları, o noktaya odaklanırken hareketsiz durmaları ve o sırada da kurbağa nefesi alıp vermeleri söylenir.

Dikkatli Kurbağa Nefesi: Burundan üç kez nefes alıp ağızdan bir kez nefes verme

- Çocukların (kurbağaların) etrafında dolaşılır; seslerle veya ani hareketlerle kurbağaların dikkati dağıtılır. Dikkati dağılıp başka bir yere bakan, gülen ya da dengesini kaybedip hareket eden kurbağalar oyun dışı kalır.

ETKİNLİKLER

UYGULAYICIYA NOT

Bu çalışmayı isterseniz tüm grubun aynı anda katılacağı etkileşimli bir uygulama olarak da yapılandırabilirsiniz. O zaman tüm grubu “kurbağalar” ve “dikkat dağıtanlar” olarak ikiye ayırabilir, kurbağa grubundan belirli bir noktaya bakarken kurbağa nefesi alıp vererek bir yere odaklanmalarını isteyebilirsiniz. Diğer gruptakiler ise kurbağaların etrafında dolaşarak onların dikkatini ses, devinim vb. ile dağıtmaya çalışırlar. Bu dikkat dağıtma işinin kurbağalara dokunmadan yani sadece ses ve hareketlerle yapılması gerektiğini anımsatırsanız çalışmanız daha etkili olur. Daha sonra gruplar rollerini değiştirir ve oyun yeniden oynanır.

ÜÇÜNCÜ ETKİNLİK: Kurbağa Buluşması

- Kurbağa rolü için iki çocuk seçilir. Kurbağa çocuklar mekânın iki ucunda birbirlerine bakacak şekilde “kurbağa duruşu” yaparlar. Burada amaç birbirlerine odaklanmaları ve bu odağı kaçırmadan birbirlerine doğru hareket edebilmeleridir.
- Daha sonra gruptaki çocuklardan birine bu iki kurbağaya bir ritim vermesi söylenir. Bu ritmin kurbağaların hareket hızı olacağı anlatılır. Ritimli saymaca yapacak olan çocuk kendine bir ritim seçer. Bu, 1-2 sayılarının arası kısa geçişli, 2 dedikten sonra uzun bir bekleyişin olduğu, 3 sayısını ise aniden söyleme gibi çeşitli ritimlerde bir saymaca olabilir. Bu ritmi değiştirmeden 20 sn. boyunca yapar. Kurbağalar sadece onu dinler, ritme zihinsel olarak odaklanır, hareket etmeden öylece dururlar.
- Daha sonra ritmi veren çocuğa ritmini değiştirmeden yine aynı şekilde saymaca yapması söylenir. Artık ritmi öğrenen kurbağalar o ritme uygun hızda ama bu kez birbirlerine doğru zıplarlar. Bu zıplamaların saymaca ritmiyle eş olmasına dikkat edilir. Örneğin saymaca yapan çocuk 1 dediğinde kurbağalar 1 kez zıplar, 2 dediği anda yine bir kez zıplar, 3 dediğinde yine bir kez zıplayarak ritme uygun biçimde birbirlerine doğru yaklaşır. Burada amaç, iki kurbağanın iki farklı noktadan yola çıkarak ve birbirlerine bakarak aynı ritimde ve aynı anda zıplayarak yaklaşmasıdır. Saymaca, çocuklar birbirlerine iyice yaklaşıp kademeli olarak birbirlerine yaklaşana kadar sürekli yapılır.

ETKİNLİKLER

UYGULAYICIYA NOT

Kurbağaların birbirlerine yaklaşma oranı elbette mekânın büyüklüğüne ve kurbağaların zıplama mesafesine göre değişecektir. Burada önemli olan nokta çocukların birbirlerine yaklaşma biçimidir. Yani zıplarken hem dengelerini koruyacak hem diğer kurbağaya bakacak (göz temasını koparmadan) hem de bunları yaparken birbirlerine çarpmadan hareket etmeye çalışacaklar. Gerekirse birbirlerine çok yaklaştıklarında göz temasını keserek birbirlerinin etrafında, sağında veya solunda hareket etmeye devam edebilirler.

- Kurbağalar verilen saymaca ritmine uygun şekilde bir süre hareket ettikten sonra başka bir çocuk kurbağalara farklı bir ritim verebilir. Her kurbağa çifti için en fazla 2 tur yeterli olacaktır. Daha sonra başka bir kurbağa çiftiyle oyuna devam edilir. Burada eşlerden birinin oyunu kazanması ya da kaybetmesi söz konusu değildir.

UYGULAYICIYA NOT

Eğer ritme uygun bir hızda hareket edemezlerse kurbağaların ritme odaklanmalarını sağlayın. Denge, dikkat ve odak becerilerini geliştirmek için her zıplamanın bir öncekinden daha iyi olmasını sağlayacak geri bildirimler vererek onları teşvik edebilirsiniz. Burada amaç sadece zıplamak ve birbirine yaklaşıp birbiri etrafında dolaşmak değil, bu eylemlerin bir ritim ve dikkat duygusuyla yapılmasıdır. Zıplayış doğru yapıldığında dikkat, odak, denge ve devinim aynı anda aktif olacaktır. Bu aynı zamanda “dinleme” becerilerini geliştirecek bir çalışma olarak da yapılabilir.

ETKİNLİKLER

DÖRDÜNCÜ ETKİNLİK: Kitapla ve Karakterlerle Tanışma

Kazanımlar : Öyküyü okumadan önce yapılacak bu çalışmalar metnin konusuna ve iletişimine hazırlık amacı taşımaktadır. Bu uygulamalar öykünün karakterleriyle veya iletişimiyle ilgili tahmin ve çıkarım yapma amaçlarını da kapsamaktadır.

- Kitaptaki Zeno görselleri çocuklara gösterilir. Onun dikkatli bir kurbağa olduğu, her şeye odaklanabildiği ve çevresinde olup biten her şeyi hissedebildiği söylenir. Çocuklar görseller üzerinden Zeno ile tanıştırılır.
- Daha sonra öyküyü okuma sürecine amaç katacak ve merak uyandıracak sorular sorulur. Aşağıdakilere benzer farklı ipuçları da verilebilir:

Zeno bakmadan görebilen, dinlemeden duyabilen bir kurbağadır. Bir de kurbağa Mondo var. Mondo Zeno'yu sürekli takip ediyor. Onun zıplamadan duran bir kurbağa olmasını anlayamıyor. Bakalım dikkatli Zeno onu gizli gizli takip edip gözlemleyen Mondo'yu fark edebilecek mi? Öyküyü okuyalım mı?

ETKİNLİKLER

B) OKUMA SIRASINDA YAPILABİLECEK ETKİNLİKLER

Çocuklara öyküyü siz okuyorsanız okuma sırasında etkileşimli okuma çalışmaları yaparak dinleme-anlama sürecini daha da etkin kılabilirsiniz.

BİRİNCİ ETKİNLİK: Etkileşimli Okuma

Etkileşimli okuma, sesli okuma eylemi sırasında okurun da aktif olarak sürece katılmasıdır. Okuyucu öyküyü çocuklara okurken onlardan öyküye ses ve devinimle katılmalarını ister. Pek çok kazanımın yanı sıra dinleme-anlama becerisini de geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada çocuklar öykü kendilerine okunurken kimi zaman serbest doğaçlama yaparak kimi zaman da önceden kararlaştırılan bazı hareketleri hep birlikte canlandırarak okuma sürecinin bir parçası olurlar. Etkileşimli okuma hem aynı anda ve aynı hareketlerle grupça yapılabilir hem de bireysel olarak (herkesin öyküde farklı bir yeri seçmesi ile) uygulanabilir. Bunun planlanması önceden yapılmalı, görev dağılımına öyküyü okumadan önce karar verilmelidir.

Örnek Uygulama

“İllic bir pazartesi günü kurbağa Zeno nehrin kıyısında oturuyordu. Sadece oturuyordu. Gözleri kapalıydı ama uyumuyordu. Bir ağacın dallarındaki yapraklar sallanıyordu... Papatyanın üzerine konan bir arı sarı beyaz vızıldıyordu... Uzaklarda bir yerde toprak yağmurla buluşuyordu... Kurbağa Zeno bakmıyor ama görüyordu.” (sayfa 5)

Bu bölüm okunurken herkesin sürece aynı anda ve aynı hareketlerle katılacağı bir grup okuması yapmak istenirse şu adımlar takip edilebilir:

-Seçilen bölümde yer alan bazı sözcükler ya da cümleler için ortak bir hareket ya da ses belirlenir. Örneğin, “*nehrin kıyısı*”nı hangi hareketle anlatabilirler? Ya da bir “*papatya*” beden dili ile nasıl ifade edilir? “*Uzaklarda bir yerde*” derken “*uzakları*” beden diliyle nasıl gösterebiliriz? “*Gözleri kapalıydı*” derken herkesin gözlerini kapatmasına, “*arı sarı beyaz vızıldıyordu*” derken arı vızıldaması sesini aynı anda nasıl yapacaklarına, “*yağmurun toprakla buluşması*”nı hangi hareketlerle ve seslerle anlatmak istediklerine hep birlikte karar verilir.

ETKİNLİKLER

Böylece okurken canlandırmayı seçeceğiniz sözcüklerin ya da cümlelerin hep birlikte karar verdiğiniz özel bir hareketi ya da sesi olacaktır. Siz metni okumaya başladığınızda çocuklar bu sözcükleri duydukları anda daha önce karar verilen sesi ya da hareketi sizin okumanızla eş zamanlı denk düşecek şekilde canlandırırlar.

UYGULAYICIYA NOT

Canlandırılacak sözcükleri çalışma öncesinde sizin seçmeniz daha iyi olacaktır. Böylece öğretmek istediğiniz sözcükler, yapılar, dil bilgisi formları vb. varsa bu çalışmada onları pekiştirme aracı olarak da kullanabilirsiniz. Ancak bu tür bir öğretici bilgilendirmeyi etkileşimli okumayı yaparken değil, o sözcüğü ifade edeceğiniz harekete hep birlikte karar verdiğiniz anda dolaylı olarak yapmanız daha etkili olacaktır.

Etkileşimli Okuma Sürecine Yönelik Teknik Öneriler

1. Etkileşimli okuma yapmadan önce metni ya da seçtiğiniz bölümü çocuklara bir kez okumanız iyi olacaktır. Böylece çocuklar metin hakkında önceden fikir edinirler ve sonraki okumanızda etkileşimli okuma sürecine aktif olarak katılabilirler.
2. Bütün metni etkileşimli okuma yöntemiyle okuyabileceğiniz gibi seçtiğiniz bir sayfanın farklı gruplar tarafından canlandırılmasını da isteyebilirsiniz. Bunun için gruplarla ayrı ayrı çalışarak her grubun “aynı” sözcükleri anlatan “farklı” hareketler bulmasına yardım edebilirsiniz. Aynı sayfa için her grubun kendine özgü hareketleri ve sesleri olur. Böylece gruplar hem sizin okumanızı takip edecek hem de diğer grupların canlandırmalarını izleyebilecekleri için okuma ve dinleme sürecini daha da etkileşimli kılabilirsiniz. İsterseniz gruplarla tek tek çalışıp her gruba farklı sayfalar ya da farklı sözcükler de verebilirsiniz. Böylece gruplar birbirlerinin bölümlerini, sözcüklerini ve hareketlerini daha önceden bilmez ve siz okuma yaparken diğer grupların sözcüklerini de ilk kez görürler. Bu sayede metinde anlatılanlarla hareketleri eşleştirerek görsel okuma yapmış olurlar. Bu yaklaşım, çocukların diğer grubu izleyerek sürece katılmalarını sağladığı için dinleyenler açısından farklı bir kazanıma da hizmet edecektir. Grupların sizden dinledikleri sözcükleri diğer grupları izlerken gördükleri hareketlerle eşleştirmeleri dinleme-anlama kazanımını “beden okuma” becerisiyle birleştirmesi açısından da çok katmanlı yapacaktır.

ETKİNLİKLER

3. Eğer etkileşimli okuma sürecini genişletmek ve pandomim yaparak sürece bazı doğaçlamalar eklemek isterseniz belirli bölümler için kimin hangi rolü alacağına karar verebilir ve rollerin genel içeriğini çocuklara anlatabilirsiniz. Çocuklar henüz metni okumadığı için öyküye ya da olaya dair bilgilendirme yapmadan sadece karakterler ya da nesnelere (ağaç, ırmak, güneş vb.) belirlenebilir. Örneğin üç çocuk seçip onlardan birine sincap, diğer ikisine de fındık rolü vererek, “Ben ‘Bir sincap iki fındığı aynı anda yemeye çalışıyordu.’ cümlesini okurken, sizden bu cümleye uygun hareketler yapmanızı istiyorum.” diyebilirsiniz. Bu durumda sincap fındıkları yemeye çalışır; o sırada fındıklar da (fındık rolündeki iki çocuk) bir ağaçta ya da sincabın ellerinde durabilir. İsterseniz dört çocuk seçerek birine ağaç rolü de verebilirsiniz. O zaman fındık rolündeki çocuklar ağaç rolündeki çocuğun yanında durabilirler. Çocuklardan bu doğaçlamaları siz onlarla ilgili bölümü okurken pandomim gibi sessizce yapmalarını isteyebilirsiniz. Bu durumda canlandırmalar metni okuma akışınıza engel olmayacak, diğer çocukların hem sizi (metni) hem de canlandırmaları takip ederek seçilen sözcükleri ve onları anlatan hareketleri eşleştirmelerine yardım edecektir.

4. Eğer etkileşimli okuma çalışmasını okuma sırasında değil de metni okuduktan sonra (yani metni okuyup okuma-anlama çalışmalarını da yapmanın ardından) bölümlerde yer alan sanat çalışmasıyla birlikte yapmak isterseniz aşağıdaki örnek sonraki bölüme taşınabilir.

Bu aşamada, önceki çalışmalarda anlatılanlara benzeyen başka bir uygulamayı taşlarla yapabilirsiniz. “Sanat etkinlikleri” bölümünde yer alan taş boyama çalışmalarından sonra o taşlar etkileşimli okuma aracı olarak kullanılabilir. Böylesi bir çalışma öncesinde çocuklar kitaptaki görsellerden birini seçip onu taşlarına çizerler. Sonra siz metni okurken her çocuk kendi taşıyla ilgili sözcük okunduğunda taşını havaya kaldırarak sizin okumanıza görseliyle eşlik eder. Örneğin, taşına penguen resmi çizen bir çocuk metinde penguen sözcüğünü her duyduğunda taşını kaldırıp diğerlerine gösterebilir. Siz öyküyü okurken sözcüğü duyulmasıyla bu kaldırmanın eş zamanlı yapılması, metni takip etme ve tam zamanında havaya kaldırma gibi eylemler, dinleme-anlama becerisi dışında dikkat ve odak çalışması olarak farklı bir kazanıma da hizmet edecektir. Ayrıca farklı uyaranları aynı çalışmada birleştirmek okuma sürecini çok daha eğlenceli, etkili ve derin kılacaktır.

ETKİNLİKLER

5. Etkileşimli okuma sürecine metni okuduktan sonra yapılacak etkinliklerde yer vermek istediğinizde yararlanabileceğiniz bir başka uygulama da “ses okuma” çalışması olabilir. Bu çalışmanın da yine okuma-anlama soruları sonrasında yani çocuklar metni anlayıp ondan özgürleştikten sonra yapılması, çocukların satır arası okuma becerisini geliştirmelerine destek olacak, böylece uygulama daha etkili ve kolay yürütülecektir. Metinde yer alan sözcüklerin sesleri, tıpkı önceki çalışmalarda önerilen şekilde yani sözcüklerin hareketlerle canlandırılması gibi bu kez de sadece seslerle anlatılabilir. Örneğin:

“İllık bir pazartesi günü kurbağa Zeno nehrin kıyısında oturuyordu. Sadece oturuyordu. Gözleri kapalıydı ama uyumuyordu. Bir ağacın dallarındaki yapraklar sallanıyordu... Papatyanın üzerine konan bir arı sarı beyaz vızıldıyordu... Uzaklarda bir yerde toprak yağmurla buluşuyordu... Kurbağa Zeno bakmıyor ama görüyordu.”

Seslerle ifade etmek için bu altı çizili sözcükleri seçtiğinizi düşünelim. Bu durumda yaprakların sallanma sesi, arı vızıltısı, yağmurun yağışı vb. her ses için bir çocuk seçin. Sözcüklerin metinde yer alma sırasını dikkate alarak çocuklardan bu sıralamaya uygun oturmasını söyleyin. Böylece siz metni okurken her çocuk kendi sözcüğünün yerini takip edebilir ve kendi sırasının ne zaman geleceğini bildiği için sadece sözcüğüne odaklanıp zamanı geldiğinde sözcüğünün sesini çıkararak sürece katılır. Bu çalışmayı biraz daha zorlaştırmak isterseniz oturma sırasını karışık yapabilir, böylece çocukların kendi sıralarının ne zaman geleceğini bilmeden metne odaklanarak dinlemelerini sağlayabilirsiniz.

Bu arada sesli okunacak sözcüğün sırası geldiğinde biraz es verip okumanızı durdurarak çocukların bir sözcük geleceğini fark etmelerine yardım edebilirsiniz. Yani çocuklar bu kez sözcükleri duyduklarında değil de siz öyküyü okurken sizin eslerinize ve metnin anlamına odaklanarak, kendi yerlerinin neresi olduğunu bilerek, yine sıra tam onlara geldiğinde o sözcüğün sesini canlandırarak sürecin parçası olurlar.

Sırayla oturdukları zaman sadece metne odaklandıkları için akış kolaylıkla ilerleyecektir. Buradaki kazanımın aynı zamanda metnin ritmini ve anlamını yakalamaya gönderme yaptığını unutmazsak hem anlam hem de dikkat ve odak çalışması bağlamında çok etkili bir uygulama yapılabilir. Süreci ko-

ETKİNLİKLER

laylaştırmak isterseniz o sözcüğe sıra geldiğinde sesinizi ve vurgularınızı değiştirebilirsiniz. Böylece siz durduğunuzda sıradaki sözcüğün sesinin o boşluğa geleceğini bilecektir. Birkaç uygulama yaptıktan sonra isterseniz etkileşimli okumanızın ses kaydını yapıp daha sonra hep birlikte bunu dinleyebilirsiniz.

Hatta tüm metni “radyo tiyatrosu” tekniğiyle hep birlikte okumak da bir başka alternatif olabilir. Bu teknikte metnin her bölümü çocuklara paylaşılır. Herkes kendi bölümünü, cümlesini ve cümlerinin sesini bilir. Böylece tüm metni sadece siz değil, bütün çocuklarla canlandırarak okuyabilirsiniz. Bunun ses kaydını yaparak dinlemek de eğlenceli olacaktır.

UYGULAYICIYA NOT

Dördüncü ve beşinci maddelerdeki teknik önerilerin metnin anlamını çözdükten sonra yani okuma-anlama çalışmalarının ardından yapılması gerektiğini anımsayalım. Metin hakkında genel bir fikre sahip olmadan etkileşimli okuma canlandırmaları yapmak hedeflenen kazanımlara ulaşmayı engelleyecektir.

ETKİNLİKLER

C) OKUMA SONRASI YAPILABİLECEK ETKİNLİKLER BİRİNCİ ETKİNLİK: Okuma-Anlama Soruları

5NİK soruları aşağıdaki gibi klasik yöntemle sorulabileceği gibi üçüncü etkinlikteki metin genişletme çalışmalarıyla etkileşimli olarak da ele alınabilir.

- 1. Zeno, Mondo'nun onu izlediğini fark edebildi mi?*
- 2. Zeno gözleri kapalı olduğu hâlde başka neleri hissedebiliyor? Gözleri kapalıyken neler gördü?*
- 3. Zeno'nun gördüğü şeyleri Mondo neden göremiyor olabilir?*
- 4. Mondo yere neden kafa üstü düştü?*
- 5. Sizce Mondo dalgaların efendisi mi? Mondo dalgaları ve düşüncelerini kontrol edebiliyor mu? Bunu nasıl anladınız?*

ETKİNLİKLER

İKİNCİ ETKİNLİK: Etkileşimli Okuma-Anlama Çalışmaları

Bu çalışmalar yukarıdaki 5NİK sorularının canlandırılmalı biçimi olarak yani satır arasındaki öyküleri kapsayacak şekilde yapılandırılmasıyla da kurgulanabilir. İstenirse her klasik sorudan sonra o sorunun etkileşimli canlandırması yapılabilir. Böylece okuma anlama çalışmaları her iki yaklaşımı da kapsayacak şekilde uygulanmış olur.

Aşağıdaki çalışmalarda birinci etkinlikte verilen iki sorunun canlandırılmalı formatı örneklendirilmiştir. Bunlardan yola çıkarak siz de diğer 5NİK sorularını canlandırma çalışmalarına uyarlayabilir ya da bunlara yeni sorular ekleyerek okuma-anlama sürecinin tamamını etkileşimli olarak yapılandırabilirsiniz.

Dublaj Yapma ve Role Girme

- 5NİK soruları içindeki birinci soru için (*Zeno, Mondo'nun onu izlediğini fark edebildi mi?*) çocukların düşünceleri alınır; böylece farklı bakış açılarının yansıtıldığı bir yanıt havuzu oluşur. Daha sonra Zeno ve Mondo rolüne girecek iki çocuk seçilir. Mondo'nun Zeno'yu takip etme ve ne yaptığını gizlice izleme anları “sözsüz canlandırma” olarak yapılır. Örneğin Zeno kitaptaki gibi bağdaş kurup gözleri kapalı bir şekilde otururken Mondo'nun onu gözlemesi, ona adım adım yaklaşması vb. anlar canlandırılabilir. Ardından etkileşimli aşamaya geçilir, canlandırma içindeyken Zeno'ya diğer sorular da sorulabilir. “*Zeno, şu an çevrende olup biteni anlıyor ve hissediyorsun. Şu an etrafında neler oluyor? Bakmadığın hâlde neler görüyorsun, bize anlatır mısın?*” (Birinci etkinlikteki 1. ve 2. sorular) Zeno bu sorulara yanıt vermeye çalışır.

UYGULAYICIYA NOT

Bu aşama okuma-anlama süreciyle ilgili olduğu için Zeno rolündeki çocuğun vereceği yanıtların kurgudan kopuk olmamasına özen gösterin. Gerekirse kitaptaki resimleri Zeno rolündeki çocuğa göstererek öyküyü anımsamasına yardım edebilirsiniz. Sorular açık uçlu olsa da çıkarım yapmak öyküdeki bir gerekçeye (cümle, görsel vb. bir referans bilgisine) dayalı olmalıdır. Tahmin ve çıkarım sorularının birbirinden farklı olduğunu anımsatarak “Sana bunu düşündüren şey nedir? Bunu neye dayanarak söylüyorsun?” gibi sorularla çocukların sebep-sonuç ilişkisi kurmasını sağlayabilirsiniz.

ETKİNLİKLER

- Zeno rolündeki çocuk dışında diğerlerinin de süreçte katılımcı olabilmesi için isteyenlerin Zeno'ya dublaj yapabileceklerini söyleyebilirsiniz. Role giren çocuk Zeno gibi otururken diğer çocuklar onu seslendirebilir, onun ağzından konuşarak sorunuza yanıt verebilirler. Sorular seslendirme aracılığıyla yanıtlanırken Zeno rolündeki çocuk sadece oturur, konuşmaz, dudaklarını kıpırdatarak yapılan seslendirmelerin mankeni olur. Arkadaşlarının söylediklerine uygun jest ve mimikler yaparak söz ve eylemi birleştirmeye çalışır. Böylece çocukların farklı yanıtlarıyla ve odaklandıkları farklı ayrıntılarla öykünün ya da resimlerin satır aralarına girilir.
- Bu çalışma karakterin yerine geçme (role girme) formatında da uygulanabilir. Yanıt vermek isteyen çocuğa Zeno'nun yanına gitmesini, arkadaşından o rolü almasını, onun yerine geçip sorunuza gözleri kapalı, bağdaş kurmuş şekilde otururken yanıt vermesini söyleyebilirsiniz. Böylece Zeno rolünü alan her çocuk hem sesiyle hem de beden duruşlarıyla canlandırmaya dahil olur. Rol alan bütün çocukların soruyla ilgili farklı ayrıntıları yakalayabilmesi için uygun bir ortam yaratılmış olur. Rolü arkadaşına devreden çocuk kendi yerine dönerek izleyici olmaya devam eder. Bu rol değiştirme süreçleri metinden ve kurgusal süreçten kopmadan (rolden çıkmadan) yapılırsa çalışma çok daha etkili olacaktır.

Etkileşimli Tartışma

- Bir konu hakkındaki düşünce paylaşımının “etkileşimli” okuma sürecinin bir parçası olarak yapılandırılmasıdır. Nehrin kıyısında duran ayıyla korkusuzca sohbet eden somon balığı bölümünü seçtiğinizi düşünelim (sayfa 31). Öncelikle o anla ilgili düşünceler ve duygular üzerine konuşulur. Aşağıdaki soru bağlamında düşünmeleri istenir:

Sizce bu balığı duyguları mı yönetiyor yoksa balık mı duygularını yönetiyor? Bunu nasıl anladınız? Balık ne yapıyor ya da ne yapmıyor?

ETKİNLİKLER

UYGULAYICIYA NOT

Bu somon balığının “Ayı beni yer ya da bana zarar verir.” gibi korkuları olmadığı, varsa bile korkularının hareketlerini ve kararlarını sınırlamadığı, yapmak istediği şey için engel tanımadığı vurgulanabilir. Ayrıca ayıların somon balıklarını yemeyi çok sevmelerine rağmen aç olmadıkları zaman avlanmadıkları, dolayısıyla ayıların her zaman balıkları avladıkları söylenebilir. Duyguların ve düşüncelerin esnekliği ve koşullara göre değişebilirliği üzerine konuşulur. Anda olmanın ve anı yaşamamanın, geçmişte olanları ya da gelecekte olacakları düşünerek pek mümkün olamayacağı söylenir. Henüz bir şey olmadan “olacak, olabilir, olursa” diye korkmanın, bir duruma yönelik endişelenmenin, kaygı, korku vb. duygularla hareket etmenin bir karar alırken bizi etkilememesi gerektiği üzerinde durulur. “Bilinçli farkındalık” yaklaşımı çocuklara balık ve ayı üzerinden anlatılabilir.

- Paylaşım sonrasında doğaçlamalar yapılır: İki balık ve bir ayı rolünü canlandırmak için üç çocuk gelir. Biri ayı rolünü alır. Balıklardan biri bu ayıyla konuşur; ikinci balık ise ayıdan korktuğu için diğer balığa (ayıyla sohbet edebildiği için) şaşkınlıkla bakan balık rolündedir. Karakterlerle ilgili bu genel çerçeve çizildikten sonra çocuklar doğaçlama canlandırmalar yaparlar, yani öncesinde diyalogları hazırlamadan herkes an içinde rolünü yaparak öyküyü “anda” oluşturur.

Doğaçlamalar bir süre izlendikten sonra canlandırma durdurulur; diğer çocukların da bu doğaçlamaya katılabilecekleri söylenir. Doğaçlama kaldığı yerden devam eder. Çocuklar istedikleri bir anda, istedikleri bir canlı rolünde kurguya sırayla eklenirler. Öyküye eklenecek bir canlı, tıpkı balık örneğinde olduğu gibi bir duyguya kapılarak “hareket eden” ve “öyle hareket etmeyen” olarak çeşitlendirilebilir. Örneğin korkularından kaçan deniz feneri rolünü seçen bir çocuğun ardından “*Korkularından kaçmayan bir deniz feneri olmak isteyen var mı? Bu deniz feneri sizce bu durumda ne yapar, nasıl davranır?*” diyerek yönlendirmeler yapabilirsiniz. Kurguya eklenme işi sırayla yapılır, eklenen her canlının kısa bir süre konuşmasına ve kompozisyon içinde kendi yerini alıp durmasına izin verilir. Böylece sırasını bekleyen çocuklar kendilerine o ana kadar yapılan canlandırmalara uygun düşecek bir karakter belirleyip sürece katılırlar.

ETKİNLİKLER

UYGULAYICIYA NOT

Seçecekleri canlıların ya duygularını ve düşüncelerini “kontrol edebilen” ya da duyguları ve düşünceleri tarafından “kontrol edilen” bir canlı olması gerektiği anımsatılmalıdır. Her karakterden mutlaka iki tane olması ya da bunların mutlaka farklı bakış açıları sergilemesi gerekmez. Sadece bazı durumlarda bu ikiliği kullanarak “bilinçli farkındalık” bakışını vurgulayabilirsiniz. Örneğin iki balık ve ayı kendi aralarında konuşurken bir su böceği doğaçlamaya katılabilir. Bu böcek, duygularının onu kontrol etmesine izin verdiği için balıkların onu yakalayıp yemesinden çok korkan bir böcek olabilir. Ondan sonra kompozisyona eklenecek diğer çocuk ayıdan korkan bir insan rolünde nehirde yüzebilir ya da balık avlamaya çıkmış bir insan rolüne girebilir. Kuş, yosun, büyük balık vb. canlılar sırayla bu kompozisyona eklenebilir. Böylece kurgu her eklenen canlıyla sürekli genişleyerek devam eder.

Bu çalışmada çocukların farkındalık geliştirebilmesi için rolüne girdiği canlının nasıl biri olduğu ona sorulmalıdır. Örneğin “Ben bir böceğim.” dediğinde ona “Sevgili böcek, seni duyguların mı kontrol ediyor, sen mi duygularını kontrol ediyorsun?” diye sorulması ve o anda bir seçim yaparak bu seçimine uygun biçimde davranması bu çalışmanın önemli noktalarından biridir.

ETKİNLİKLER

ÜÇÜNCÜ ETKİNLİK: Metin Genişletme Çalışmaları

Metin genişletme çalışmaları metindeki cümlelerden yola çıkılarak yapılan disiplinlerarası uygulamalardır. Yaratıcı drama, yaratıcı yazma, resim, müzik, dans, sinema, tiyatro, heykel, fotoğraf vb. sanat çalışmalarının desteği ile öykü genişletilir, öykü metni ya da görselleri başka çalışmalara ve kazanımlara atlamak için bir araç olarak kullanılabilir. Bu aşamada çocukların metinden özgürleşmiş yani onunla ilgili okuma-anlama çalışmalarını bitirmiş olmaları gerekir ki artık başka metinlere ve kazanımlara doğru ilerleyebilsinler. Aşağıdaki çalışmalar metnin işlevini “amaç” olmaktan “araç” olmaya taşıyan uygulamalardır. Bir başka deyişle, öyküdeki bir ayrıntıya odaklanarak başka öyküler kurgulanabilir.

A. Öyküyü Yaratıcı Yazma Çalışmalarıyla Genişletme Örnekleri

- Çocuklardan uçurtmanın peşinden koşan üç çocuk hakkında bir öykü oluşturmaları istenir (sayfa 6). Aşağıdaki rehber sorulardan yola çıkarak bir öykü yapılandırılır. İstenirse oluşturulan bu öyküler taşlara ya da kâğıtlara resimlenerek diğer çocuklara da anlatılabilir. Böylece hem yazma hem de hikâye anlatımı becerilerine yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiş olur.

UYGULAYICIYA NOT

Yazma çalışmalarının uzun soluklu uygulamalardan oluşmasına özen gösterilmelidir. O yüzden yazma sürecine geçmeden önce ısınma çalışmalarına yer vermek kurgu sürecini kolaylaştıracaktır. Yazıya geçmeden önceki bu aşama ne kadar uzun tutulursa ve ne kadar fazla uyarılarla desteklenirse ortaya çıkacak ürün de o kadar nitelikli olacaktır. Yazmaya ve kurgulamaya başlamadan önceki ısınma süreci yaratıcı drama, oyunlar, resimler, filmler vb. ile beslendiğinde çocukların öykü örgüsünü ve dramatik çatışmayı zorlanmadan kurabildikleri görülecektir.

- Yazmaya başlamadan önce yapılacak ısınma uygulamalarından biri “yaratıcı imgelem” çalışması olabilir. Sözsüz veya dingin bir müzik çalarken çocuklara gözlerini kapatmaları ve öyküdeki o uçurtmayı düşünmeleri söylenir. Üç çocuğun peşinden koştuğu o uçurtmayı hayal ederken

ETKİNLİKLER

bu süreçte onları açık uçlu sorularla yönlendirmek önemlidir. Aşağıdaki yönlendirme soruları çocuklara imgelem sırasında sorulur. Öyküyü kurgulama süreçlerine bu sorularla rehberlik edilirse imgelem ve yazma süreci çok daha etkin işleyecektir.

Öykü Yapılandırmaya Yardımcı Olacak Yönlendirme Soruları

Uçurtma nasıl bir uçurtma? Şekli, rengi, büyüklüğü nasıl?

Bu uçurtmayı kim yapmış? Bir sahibi var mı?

Bu uçurtmanın peşinden koşan üç çocuk kim? Çocuklar birbirlerini tanıyor mu? Uçurtmayla nasıl buluştular?

Çocuklar ve uçurtma şu an nerede?

Çocuklar neden uçurtmanın peşinden koşuyorlar? Çocuklar ne hissediyor?

Uçurtma, kuşlardan haberler getiriyor mu? Uçurtma kuşlarla konuşabiliyor mu yoksa onlarla başka bir şekilde mi iletişim kuruyor?

Kuşlar ne tür haberler ya da öyküler anlatıyor? Kime anlatıyor? Neden anlatıyor?

Uçurtmanın, kuşların ya da çocukların şu an bir sorunu var. Yapmak istedikleri bir şey var ama bir sorunla karşılaşılıyorlar. O sorun ne? Bir şeyler yolunda gitmiyor. Neden?

Onlara yardım eden ya da engel olan birileri ya da bir şeyler var mı? Neden öyle yapıyorlar?

Çocuklar ve uçurtma şimdi ne yapacak? Neler olacak?

UYGULAYICIYA NOT

Çocuklar gözleri kapalı imgelem yaparken bu sorular sırayla sorulur. Her soru sonrasında düşünmeleri ve imgelem yapmaları için biraz beklenir. Sorular arka arkaya sorulmadığında yani düşünmeleri için onlara gerekli zaman tanınarak ilerlendiğinde ve sürecin sonunda da gördüklerini anlatmaları istendiğinde kurgu aşaması dinleme-anlama becerileriyle desteklenmiş olur. Bu paylaşım sonunda çocuklardan kendi öykülerini diğer çocukların öykülerinden de beslenerek yeniden yapılandırmaları istendiğinde çok daha nitelikli öykülerle buluşmak kaçınılmazdır.

İmgeleme, konuşma, dinleme ve düşünme süreci sonrasında çocuklara öykülerini yazmaları ya da öykülerini resim vb. başka bir formda anlatmaları için yeniden kurgulama zamanı verilmesi önemlidir. Yukarıdaki soruları sürecin bu aşamasında çocuklara yazılı şekilde verebilir, kendi öykülerini adım adım düşünüp yazmalarını kolaylaştırabilirsiniz.

ETKİNLİKLER

Öyküde Geçen Diğer Konularla İlgili Yazma Önerileri

1. “Küçük bir kafese kapatılmış büyük bir aslan orman kokusunu özlüyor-
du.” (sayfa 14) cümlesi ile ilgili bir öykü yapılandırmaya yardımcı olacak
yönlendirme soruları şunlar olabilir:

*Aslan nerede? Neden kafesin içinde? Kafes neden küçük? Kafeste başka
bir şeyler ya da hayvanlar var mı? Aslanı o kafese kim koymuş? Neden?
Aslan o anda ne düşünüyor? Ormanın kokusunu neden özlüyor? Orman
kokusunda özlediği neler var? O kokuda özlemediği ya da hoşuna git-
meyen şeyler de var mı? Aslan ormana geri dönmek istiyor mu? Neden?
Bunu neden yapabilir ya da yapamaz? Sonra neler olacak?*

2. “Yakın ülkelerin birinde canı yanmış bir kadın parkta oturmuş ağlıyordu.”
(sayfa 11) cümlesi ile ilgili bir öykü yapılandırmaya yardımcı olacak yön-
lendirme soruları:

*Bu kadın kim? Neden canı yanmış, ne olmuş? Kadın neden parkta otu-
ruyor ve ağlıyor? Onu görenler var mı? Ne düşünüyorlar, o anda ne
yapıyorlar? Kadın onları tanıyor mu? Kadın şimdi ne yapacak, sonra neler
olacak? Kadının yaşadığı bu olay başka nerelerde (hangi park, şehir, ülke
vb.) yaşanabilir? Bu kadına ya da onun sorunlarına benzer sorunları olan-
lara nasıl yardım edilir, destek olunur? Bu kadın şimdi nerede, ne yapıyor?*

- Yazma çalışmalarını metinler arası ilişkiler kurularak da yapılandırılabilir. Ço-
cuklara içinde kurbağa geçen öyküler, romanlar veya filmler sorularak bu
öykülerdeki kurbağaların Zeno ve Mondo'nun öyküsüne gelip onlarla kar-
şılaşma anı ile ilgili yazma çalışmaları yapılabilir. Metinler arası okumalarda
öykü metinleri arasında bağlar kurulur, bu bağlarla neden-sonuç ilişkileri
pekiştirilir. Örneğin, “Kurbağa Prens kendini dalgaların prensi sanan Mon-
do'yla karşılaşıyor (sayfa 28) neler olurdu? Masaldaki Kurbağa Prens na-
sıl biri? Bunu neye dayanarak söylüyorsun? Masalda neler yapıyor, neler
söylüyor? Mondo suya kurbağalama atladığında ve kann üstü düştüğünde
Kurbağa Prens ona ne derdi?” gibi sorularla iki farklı metinden hareketle
yeni bir metin oluşturmalarına olanak verilir. Ya da Arnold Lober'in “Kur-
bağa ve Murbağa” kitap dizisindeki iki kurbağa ile Zeno ve Mondo karşılaştı-
rılabilir, arkadaşlıklarındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerine konuşulabilir.
Murbağa ve Mondo'nun benzerliği, Zeno ile Kurbağa'nın bilgeliği, sakinliği
ele alınabilir. Ya da şu sorularla yeni öyküler tasarlanabilir: “Murbağa Mon-
do'nun eski bir arkadaşı olsa ve Murbağa arkadaşını Kurbağa ile tanıştırsa,
Mondo Kurbağa'ya Zeno ile ilgili neler anlatır? Kurbağa, Mondo'ya ne der?

ETKİNLİKLER

Öyküde Kurbağa'nın Murbağa'ya söylediği cümlelerden hangisi Mondo için de geçerli olur? Mondo bunu duyduktan sonra ne yapar?"

Kurbağaların karşılaşma sahnesinden yola çıkarak yeni öyküler kurgulamak için öncelikle başka öyküden gelecek kurbağalarla ilgili ısınma çalışmaları yapılır; çocuklar aşağıdaki sorularla sürece adım adım taşınır:

İçinde kurbağa olan masallar; romanlar ya da filmler biliyor musunuz? Bunları listeler misiniz? Daha sonra bu kurbağalardan birini seçip öyküde (masal, roman, film vb.) anlatılan bir sahneyi çizer misiniz?

Acaba bu kurbağalardan biri Zeno ya da Mondo'yla karşılaşsaydı sizce okuduğumuz öykünün neresinde buluşurlardı? Neler olurdu? Bu karşılaşma anını resimle ya da yazarak anlatır mısınız?

UYGULAYICIYA
NOT

İstenirse metinler arası etkileşim çalışmaları aşağıdaki bölümde anlatılan taş boyama çalışmalarıyla birleştirilebilir. Taş üzerine yapılan çizimlerle öyküler arası geçişler yapılandırılabilir.

B. Öyküyü Sanat Çalışmalarıyla Genişletme Örnekleri

Taş Boyama, Kolaj ve Mozaik

- Özgün metinden bir cümle seçilir ve bu cümle çocukların daha önce taşlara çizdikleri resimlerle ilişkilendirilir. Örneğin kitapta geçen "Bir sincap iki fıncığı aynı anda yemeye çalışıyordu." cümlesi ile "Sincap başka neler yer?" sorusu birleştirilir. Çocuklar sincabın yediği diğer şeyleri taşa ya da kâğıt üzerine çizer ya da daha önce taşlara resimledikleri görseller içinden bu sorunun yanıtı olabilecek bir şey bulmaya çalışırlar. Cümleyi "Sincap başka neler yer?" sorusu ile genişletmek istemezseniz "iki fıncığı aynı anda yemeye çalışan bir sincabın" etrafında neler olabileceği konuşulur. Çocuklar buna uygun düşecek çizimler yapmışsa (ağaç, nehir, güneş vb.) onları gösterirler. Burada amacımız öyküde var olan bir cümleyi çıkış noktası yaparak daha önceden resimlenmiş görselleri yeniden kullanmak ve onları yeni bağlamlara taşımak.

Örneğin "Güneşle dans eden bulutlar.." cümlesinin kitaptaki görseli farklı malzemeler kullanarak yeniden resimlenebilir. Bunun için "Güneşi ve bulutları hangi malzemeleri kullanarak (gerçek nesne, atık nesnelere, sanat malzemeleri vb.) anlatabiliriz?" gibi sorularla (çocukların akıcı ve

ETKİNLİKLER

esnek düşünmesini destekleyen, hız ve kategori geliştirici bir yaklaşımla yaratıcı düşünme becerileri desteklenebilir.

- Bir başka çalışma da tırtılın kelebeğe dönüşme evrelerini taş üzerine resimlemek olabilir. Resimleme yapmadan hazır bir görsel üzerinde çalışmak istenirse fotokopi ile çoğaltılan şablonlar da (tırtıl, koza, kelebek) kullanılabilir. Tırtılın kelebeğe dönüşüm evreleri bu şablon resimlere küçük taşlar yapıştırılarak (mozaik formatında) görselleştirilebilir. Böylece kitabın taşlarla resimlenmiş olması ile yapılan mozaik çalışması arasında bir bağ kurulur.

UYGULAYICIYA NOT

Sanat çalışmalarında çıkan ürünleri yaratıcı yazma, öykü anlatma ve drama gibi başka uygulamaların malzemesi olarak kullanmak yaratıcı düşünme sürecinin etkinliğini artıracaktır. Böylece amaç sadece bir ürün üretmek olmayacak, o ürün bir sonraki aşamada başka bir çalışmanın malzemesi olarak da kullanılacaktır. Bu yaklaşımınızla bir sanat çalışmasını bilişsel kazanımların aracı olmaya taşıyabilirsiniz.

- Tırtılın kelebeğe dönüşme evreleriyle ilgili bir sanat çalışması yapıldıysa bu ürünler tırtılın büyüme öyküsünü anlatma bağlamına taşınarak bir yaratıcı yazma malzemesi olarak kullanılabilir. Bu aşamada her çocuk kendi öyküsünü anlatabileceği gibi herkesin resimlediği taşları kullanarak kolektif bir öykü de yazılabilir. Diyelim ki aynı ağaçta yaşayan tırtılların kelebeğe dönüşme öyküsünü yazmak istiyoruz. Her tırtılın kelebeğe dönüşüm öyküsü aslında aynı olsa da karakter olarak hepsi birbirlerinden farklı tırtıllardır. “Aynılık” ve “farklılık” kavramları bilinçli farkındalık açısından yorumlanarak bu durum hep birlikte kolektif bir öykü yazmanın malzemesi yapılabilir. Çocuklar önce aşağıdaki soruların rehberliğinde kendi tırtıllarının dönüşüm aşamalarını düşünür ve kurgular.

1. Tırtıl şu anda nerede? Orada ne yapıyor?
2. Yeşil yaprakları yemeye bayılan bu tırtıl diğer tırtıllarla birlikte ağaçta yaşıyor. Günleri nasıl geçiyor? Başka ağaçlara da gidiyor mu?
3. O gün tırtılın canı ağaçtan baş aşağı sarkmak istedi. Bir süre öyle durdu ve sonra kendine bir koza örmeye başladı. Kozasını örerken neler düşünüyor?

ETKİNLİKLER

4. Kozasının içine girme zamanı artık yaklaşıyor. Ama o gün alışılmadık bir şey oluyor. Ne oldu? Tırtıl ne gördü, ne duydu?
 5. Bu durum ona ne hissettirdi? Bu alışılmadık durum karşısında ne yapmayı düşünüyor? Kozasının içine girme zamanı iyice yaklaştı. Bunun için neler yaptı?
 6. Tırtıl, kozasında uzun süre uyudu. Artık epeyce büyüdü. Kozasından dışarı çıktığında neler oldu? Rengârenk kanatlarını gördüğünde neler hissetti? Bir kelebek olacağını biliyor mu? Daha önce bir kelebek görmüş müydü? Hemen uçabildi mi? Nerelere gitmeyi planlıyor?
- Bu rehber sorular eşliğinde çocuklar öykülerini yapılandırır. Daha önceki çalışmalarda yaptıkları tırtıl, koza ve kelebek görsellerini (taş, resim, mozaik kolajı vb.) öykü kurgulamanın ana malzemesi olarak kullanırlar. Bu genel görsellere kendi öykülerine özgü görselleri de ekleyerek dönüşüm hikâyelerini görselleştirirler. Taşları ve resimleri kendi öykülerindeki akış sırasına uygun düşecek bir sıralama yaparak yan yana dizerler. Daha sonra bu akışı takip eder, öykülerini yazar ya da arkadaşlarına bu görselleri göstererek öykülerini anlatırlar.
- Bu çalışmayı eğer bir sınıf öyküsü tasarlama aracı yapmak isterseniz şu adımları takip edebilirsiniz: Çocuklara taşta bir şey çizmeleri söylenir. Ellerindeki dönüşüm resimlerine ek olarak herkesin bir de taş görseli olur. Taş resimleme süreci bittikten sonra rehber sorular sırayla sorulur ve herkes elindeki taşı bu sorulara uygun bir kurgu içine yerleştirmeye çalışır. Örneğin, “O gün alışılmadık ne oldu?” sorusuna, elinde bir sincap görseli olan çocuk “Bir sincap tırtılın yaşadığı ağaca tırmandı. Oraya yuva yapmayı düşünen sincap, yuvası için ağacın oyuğuna çalı çırpı taşımaya başladı.” diyebilir. Taşında kuş görseli olan başka bir çocuk da arkadaşının anlattıklarını kendi taşıyla ilişkilendirerek öyküyü şöyle devam ettirebilir: “Ağacın oyuğuna çalı çırpı taşıyan bu sincabı gören kuş endişelenir. Çünkü bu kuşun o ağaçta bir yuvası, yuvasında da üç yavrusu vardır. Ağaçta yaşayan canlıların sayısı arttıkça kuşun endişesi de artmaktadır.”
- Her çocuk kendi taşından yola çıkarak sınıfça kurgulanan öyküyü devam ettirir ve elindeki taşta yer alan görseli sıradaki sorunuzla ilişkilendirerek öyküyü şekillendirmeye çalışır. İsterseniz kolektif öyküyü oluşturan önceki bir taşta (taşın sahibi olan çocuğa) geri dönebilir, araya başka sorular da

ETKİNLİKLER

ekleyerek kolektif öykünüzü derinleştirebilirsiniz. Örneğin, tırtıl görseli ile öyküye katkı vermiş bir çocuğa “*Bu durumda sen neler hissediyorsun? Sincabı sen de gördün mü? Kozanın içine girmeye hazırlanıyordun, şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?*” gibi sorular sorulabilir. Böylece kolektif öykünüz hem ileriye hem de geriye dönüş yaparak genişleyen etkileşimli adımlarla yapılır.

UYGULAYICIYA NOT

Bu çalışma öncesinde çocuklara öyküde kullanmalarını istediğiniz sözcükleri (sıfatları, eylemleri, kavramları) vererek yazma çalışmalarını görsellerin dışında başka bir konuyla ya da dersle ilişkilendirip uygulayabilirsiniz. Böylece hem disiplinlerarası bir çalışma yapar hem de başka derslerde öğrenilen kavramların öyküyle buluşmasına olanak yaratırsınız. Mevsimler, doğanın dönüşümü ve döngüsü, besin zinciri, yaşam vb. konularla ilişkilendirilen çalışmalar da yapılabilir.

C. Öyküyü Müzik Çalışmalarıyla Genişletme Örnekleri

Ritim, Ses ve Duygular

“Şehirler kalabalıklaşıyor, binalar bulutlara ulaşıyor, insanlar yollarda birbirlerine çarparak koşturuyorlardı.” (sayfa 14) cümlesi ile ilgili bir müzik çalışması yapılandırmak istenirse adımları şöyle olabilir:

“Bu şehrin bir sesi olsaydı neler duyardık?” diyerek kalabalığın, koşturmacanın ritimle ve sesle canlandırması yapılabilir. Bunun için öncelikle sayfadaki görsel incelenir, burada kimlerin, nelerin ve ne tür duyguların olduğu üzerine konuşulur. Belirlenen durumları ve duyguları yansıtacak ritimler düşünülür.

UYGULAYICIYA NOT

Bu canlandırmanın gelişigüzel değil de bir ritim eşliğinde yapılması, kalabalığı ve kaosu anlatmak için destek malzemeler (müzik aleti, beden perküsyonu, ses çıkaran her türlü malzeme) kullanılması canlandırmayı daha etkili kılacaktır. İstenirse bu aşamadan sonra yaratıcı drama çalışmasına geçilerek bu gürültülü şehir seslerini çıkaran nesne ya da insanların öyküleri de ayrıntılı olarak ayrıca canlandırılabilir.

Ritim Çalışmasını Genişletme

“Böyle sesler yükselen bir şehirde yaşayan insanlar, binalar, arabalar ve ağaçlar sizce mutlu mudur? Neden? Bunlardan birinin yerine geçip onun duygusunu anlatan sesler çıkartalım...” diyerek çocuklardan bir bina, araba,

ETKİNLİKLER

ağaç ya da orada yaşayan bir insan, hayvan vb. olmaları istenir. İsterlerse bu şehirdeki başka bir şey de (yol, nehir, üzerinden geçen bir bulut vb.) olabilirler. Çocuklar hangi rolde olduklarını söylemezler, sadece o andaki duygularını anlatan ritmi, hareketi ve sesi gösterirler. Herkes aynı anda canlandırma yapar. Daha sonra sizin işaretinizle hepsi susar ve en son yaptığı harekette heykel gibi donar. Çocuklardan birini seçip ondan kendisini anlatmasını isteyebilirsiniz. Örneğin seçilen çocuk bir bina rolünde olduğunu söylediğinde, ondan biraz önce yaptığı seslendirmeyi yeniden yapmasını isteyebilirsiniz. Daha sonra, “Nasıl bir binasın? Kaç yaşındasın? Neredesin? İçinde kimler var? Neler yapıyorlar? Bir günün nasıl geçiyor? Şehirdeki diğer seslerle ilgili neler hissediyorsun? Neden? Ne olmasını isterdin?” gibi sorularla onun kendisini anlatması ve görseldeki şehirle bağ kurması istenir.

UYGULAYICIYA NOT

Çocuklar sesli canlandırma yapmadan önce ve donduktan sonraki anda metindeki bölümü onlara okuyun: “Şehirler kalabalıklaşıyor; binalar bulutlara ulaşıyor; insanlar yollarda birbirlerine çarparak koşturuyordu...” (sayfa 14) Böylece role girmeleri, seçtikleri duyguda ve rolde kalmaları kolaylaşır.

Yaşlı Adamın Şarkısı (Ritim, Şarkı Sözü ve Şarkının Hikâyesi)

“Uzak bir ülkenin küçük bir köyündeki evlerin birinde yaşlı bir adam şarkı söylüyordu.” (sayfa 9) cümlesindeki yaşlı adamın şarkısının ya da şarkı ritminin nasıl olduğu üzerine düşünülür. Bu şarkı hakkında konuşmadan önce çocuklardan bu duruma uygun olan bir ritim bulmaları istenir. Çocuklar bu yaşlı adamla ilgili düşünürken onlara rehberlik etmek için aşağıdaki yönlendirme soruları da sorulursa süreç daha etkili olacaktır.

“Adamın yaşadığı küçük köy nasıl bir yer? Yaşlı adam evin dışında da şarkı söylüyor mu? Şarkısı nasıl bir şarkı? Köydeki diğer insanlar da yaşlı adam gibi şarkı söylüyorlar mı? Neden? Şarkı söyleyen yaşlı adamın şarkısını duyan birileri var mı? Kim? İnsanlar şarkı söyleyen yaşlı adam hakkında ne düşünüyorlar? Yaşlı adamın şarkısı ne anlatıyor? Müziği, sözleri ya da ritmi nasıl?”

UYGULAYICIYA NOT

Yaşlı adamın nasıl biri olduğunu düşünmeden, doğrudan söylediği şarkının ritmi hakkında düşünülürse ortaya nitelikli bir ürün çıkmayacaktır. Karakter yaratmak ve ona uygun bir şarkı ritmi oluşturmak kurgusal bir çalışma olduğu için öncesindeki adımları iyi beslemek gerekir.

ETKİNLİKLER

Dans Eden Dalgaların Şarkısı

Çocuklardan Zeno'nun söylediği şarkıya (sayfa 30) uygun bir beste yapmaları istenir. Bu uygulama bireysel ya da grup çalışması olarak tasarlanabilir. Çocuklar şarkının sözlerine uygun olduğunu düşündükleri enstrümanları ya da ses çıkaracak gerçek nesnelere seçerek şarkı sözlerini onlarla destekler. Şarkı sözlerine bir ritim bulur ve bunun sunumunu yaparlar. Şarkının sözleri aynı olsa da farklı ritimlerle desteklendiğinde sözlerin farklı bir hikâyesi olabileceği, sözler gibi ritmin de duyguları yansıtabileceği üzerine hep birlikte düşünülür. Herkesin aynı sözleri farklı biçimlerde yorumlayabileceği anlatılarak sunumu yapılan bestelerin şarkıdaki sözcüklerin anlamıyla birlikte taşındığı hikâyeler paylaşılır.

İstenirse özgün bir beste yapmak yerine bilindik bir şarkının ezgisi alınarak sözler onun üzerine de yerleştirilebilir. Burada önemli olan nokta, var olan şarkılar içinden seçilen ya da özgün olarak bestelenen ritmin öyküyle, şarkı sözleriyle ve karakterin duygusuyla eşleşip eşleşmediğidir.

Nefesin Şarkısı

Çocuklara Mondo'nun derin derin nefes alan Zeno'nun nefesini dinlediği, bunu anlatacak bir ritim aradığı ve Zeno'yu tanımayanlara onun nefes alma şeklini bu ritimle anlatmak istediği söylenir. Bu ritmin nasıl olabileceği üzerine hep birlikte düşünülür. Daha sonra çocuklardan “nefes al, nefes ver, nefes al, nefes ver” hızına, döngüsüne ve duygusuna uygun bir ses ya da ritim bulmaları istenir. Bu ritmi ısıklık çalarak söylemeleri ya da yapabilirlerse nefes verme ritmini bir fırındağı (rüzgâr gülünü) üfleyip onu döndürmeye çalışırken göstermeleri istenir.

UYGULAYICIYA NOT

Çocuklardan bu sesleri ve ritimleri bir ses kaydı yaparak ya da bir video klibi çekerek sunmaları istenebilir. Bir kamerayla çekim yapıp bu kayıt sonradan çocuklara izletilebilir ya da klip kaydı yapmadan sanki kayıt yapıyor- muş gibi hareket edilerek o an bir doğaçlama formatında canlandırılabilir. Klipler kameraya çekilecekse bu kayıtlar daha sonra başka bir çalışmanın malzemesi olarak kullanılabilir. Başka bir grup da bu kaydı izleyerek ritme uygun dublaj yapabilir, şarkı sözü yazabilir. Böylece çalışma hem etkileşimli hem de bol kazanımlı olur.

ETKİNLİKLER

D. Öyküyü İnceleme-Araştırma Çalışmalarıyla Genişletme Örnekleri

Meraklı Kurbağalar İş Başında

- Çocuklara Zeno'nun aşağıdaki soruların yanıtlarını bildiği ya da bu olayları bizzat gördüğü için bilgi sahibi olduğu açıklanarak onların da aşağıdaki soruların yanıtlarını araştırmaları istenir.

Balıklar su içer mi?

Bir tırtıl kaç günde bir kelebeğe dönüşür?

Ay Dünya etrafında bir kez tur attığında, o süre içinde neler olur?

Dünya kuyruklu yıldızın kuyruğunun içinden geçer mi?

Portakal, ağaçta kaç gün güneşlenirse olgunlaşır?

- Bu araştırma soruları kitapta geçen ara cümlelerden derlenmiştir. Siz bunlara yeni sorular da ekleyebilirsiniz. Bu çalışmayı sadece araştırma olarak değil de etkileşimli bir uygulamanın parçası yapmak isterseniz soruların yanıtları bulunduktan sonra çocuklar “gazeteci” rolüne girip Zeno'ya bu soruları sorabilir, onunla röportaj yapabilirler. Bu durumda çocuklardan biri Zeno, diğerleri de gazeteci rolünde olur. Onu ormanda ziyaret edip bu sorular çerçevesinde bir söyleşi gerçekleştirebilirler. Çocuklardan röportaj yapacakları anı öyküdeki anlardan (sayfalardan) biri içinden seçmelerini ve söyleşi ortamını ona göre yapılandırmalarını isteyebilirsiniz. Böylece röportaj yapılırken o anda etrafta neler olduğu vb. konular üzerine de konuşulur.

Bu uygulamayı daha etkileşimli ve katmanlı yapılandırmayı düşünürseniz etkinliği bir grup çalışması olarak tasarlayabilir, çocuklara röportaj kurgusunu hazırlayıp daha sonra o anı canlandırmalarını söyleyebilirsiniz. Dinleyicilerden de bu röportajı dinlerken ipuçlarına bakmalarını ve bu röportajın kitaptaki hangi anda (öykünün hangi sayfasında) yapıldığını bulmalarını isteyebilirsiniz.

Bu çalışma sadece gazeteci rolüyle değil, her soruyu ilgilendiren bir meslek grubuyla da ilişkilendirilebilir. Zoolog, biyolog, uzay bilimci, ziraatçı vb. meslekleri seçebilir, her sorunun hangi meslekleri ilgilendirdiği üzerine tartışabilirsiniz. Daha sonra çocuklardan bu mesleklerden birini seçmelerini ve sorulara o rol içindeyken yanıt vermelerini isteyebilirsiniz. Böylece bu çalışma, mesleklerin tanıtımı vb. kazanımlarla da ilişkilendirilebilir.

ETKİNLİKLER

Meraklı Kurbağalar Araştırmaya Devam Ediyor

– Çocuklara kurbağalar hakkında ilginç bilgiler toplamaları söylenir. Örneğin kurbağaların kışın kalp atışlarını yavaşlatabilmeleri, kışın kendilerini dondurabildikleri, en büyük kurbağanın ne kadar büyük olduğu, kurbağaların ne kadar zıplayabildikleri vb. bilgiler bireysel ya da grup çalışması yapılarak derlenir. Bunlar kurbağaların “en”ler listesi (en büyük, en yükseğe zıplama, en renkli, en soğuk vb.) başlıkları altında gruplanarak panoya asılabilir ya da gruplar tarafından sunulabilir.

Bu çalışma Mondo’nun kaygı ve korkularıyla birleştirilerek onun kişisel “en”leri hakkında da eğlenceli bir liste yapılabilir. Bu listedeki her bilgi için çocuklara “Bunu neye dayanarak söylüyorsun?” sorusunu sormayı unutmayın. Böylece düşüncelerini gerekçelendirerek anlatmaları ve neden-sonuç ilişkisi kurmaları için onları cesaretlendirmiş olursunuz.

Şu örneklere benzeyen gerekçeler bulunabilir: Mondo “en gözlemci” kurbağa çünkü diğer kurbağalar gitmesine rağmen o Zeno’yu günlerce merakla izledi. Mondo “en dikkatsiz” kurbağa çünkü en yüksek atlayışını yaptı ama bunu fark etmedi bile, mor martının ona göz kırptığını ve bulutların ona nilüfer çiçeği yaptığını da görmedi. Mondo “en garantici” kurbağa çünkü bir şeye ancak onu görürse inanıyor, Zeno ona “Aslında her yer bir kapı, her yer bir giriştir.” dediğinde gerçekten bir kapı var mı diye etrafına baktı, onun ne demek istediğini düşünmedi bile.

Zeno ve Mondo ile Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) Çalışmaları Yapmak İsteyenlere Başka Öneriler

I. Kontrol Etmeyi Bırakma ve Anda Kalma Egzersizleri

Çocuklara gözlerini kapatmalarını, Zeno gibi sakin ve dikkatli olmalarını, sadece içinde buldukları ana odaklanmalarını söyleyin. Elinize titreşimi olan bir zil, gong veya bakır kâse alın. Çocuklardan titreşime odaklanmalarını, bedenlerinde bu titreşimin yankılanmasını hissetmelerini isteyin. Titreşimin içlerinde nasıl hareket ettiğine odaklanmaları gerektiğini anlatın. Bunu birkaç kez yapacağınızı ve sonrasında duracağınızı söyleyin. Zili aralıklarla birkaç kez çalın. Daha sonra gözlerini açmadan bir süre daha çevrelerindeki diğer seslere odaklanmalarını, kendilerini bu seslere ya da sessizliğin sesine bırakmalarını söyleyin. 1 dk. sonra herkes gözlerini açtığında deneyim paylaşımı yapın.

ETKİNLİKLER

2. Kasları Fark Etmek

Çocuklara bedenlerindeki kasların varlığını fark ettirecek bir çalışmadır. Etkinlik bir yere uzanarak ya da oturarak yapılabilir. Herkes gözünü kapatır ve sizin verdiğiniz yönergeler eşliğinde farklı kas gruplarını hareket ettirir. Örneğin *“Şimdi sadece ayak parmaklarınızı hareket ettirin.”* diyerek sürece başlayabilir ve bedenin her bölümü için ayrı ayrı yönerge vererek ilerleyebilirsiniz. *“Şimdi baş parmağınızı, ayak bileğinizi, diz kapağınızı, karnınızı, sağ-sol omzunuzu, burnunuzu, dudaklarınızı, gözlerinizi, kaşlarınızı hareket ettirin. Yaptığınız harekete bakmadan onu görmeye ve hissetmeye çalışın.”*

Daha sonra aynı çalışmayı bir kurbağa gerinmesi şeklinde, yani Zeno ve Mondo rolüne girerek uygulamalarını isteyin. Bu imgelemleri öyküde sözü edilen diğer canlıların (bir ağacın, çiçeğin, arının, portakalın vb.) yerine geçerek de yapabilirler. Bu durumda kasların hareketi seçilen canlının özelliklerine ve yaşam biçimine uygun olacak şekilde düşünülmelidir. Örneğin bir ağacın dallarının uzaması kol kaslarının farkındalığıyla, toprak altındaki köklerin varlığı ayaklarla ve bacak kaslarıyla eşleştirilerek hareket ettirilir. Bu tür yaratıcı imgelemlerde seçilen canlının özellikleri ile insan bedeninin birebir eşleşmesi gerekmez. Örneğin, arının duyargalarının onu bedeninde nerede olduğunu ve nasıl hareket ettiğini düşünür ve sanki kendi başlarından da iki duyarga çıkıyormuş gibi hayal ederek kendi bedenlerindeki o bölgeye odaklanırlar. Bu çalışmayı gözler kapalıyken yapmak, yani bedeni görmeden sadece hissederek o bölgeye odaklanmak süreci daha etkili kılacaktır.

Bedeni tanıma ve bedene odaklanma çalışmalarını her gün derse başlamadan hemen önce yaparsanız (1 dk. zaman ayırmak yeterli olacaktır.) o güne ve derse farkındalıklı bir giriş yapmış, zihnin odak noktasını içe ve şimdiki ana yöneltmiş olursunuz.

3. Çevreyi Fark Etmek

Çocukları mekâna odaklama çalışmasıdır. Sınıf içinde, bahçede ya da gittiğiniz herhangi yeni bir mekânda o yeri fark etmek ve bedeni oraya uyumlamak için uygulanabilir. Dolaşırken bir şeye odaklanarak gezinmek ve daha önce görülmeyen, duyulmayan ya da fark edilmeyen bir şeyi bulmaya çalışarak yürümek önemlidir. Örneğin çocuklardan sınıf içinde dolaşmalarını ve o güne kadar fark etmedikleri bir ayrıntıyı bulmalarını isteyebilirsiniz. Ya da mekânın farklı yerlerine daha önceden koyup hazırladığınız yeni şeyleri keşfetmelerini veya yerlerini değiştirdiğiniz eşyaları fark etmelerini isteyebilirsiniz.

ETKİNLİKLER

Bu farkındalık çalışmasının bireysel hızda ve sessizlik içinde yapılması önemlidir. Bunun bir yarışma ya da “Ben buldum!” sevinci değil, aksine diğer arkadaşlarına bakmadan sadece kendi içlerine odaklanarak 1 dk. sessizce yürüyecekleri ve keşif yapacakları bir yürüyüş tipi olması gerektiğini unutmayın.

Bu çalışmayı da her gün ders anlatmaya başlamadan önce 1 dk. zaman ayırarak yapabilirsiniz. Hatta konuyla ilgili şeyleri mekân içine yerleştirip, yeni olan şeyleri bulmalarını isteyerek o gün anlatacağınız konuya dair keşifleri de bu sürece dâhil edebilirsiniz. Böylece mekân içindeki bilinçli farkındalık gezisi aynı anda pek çok şeye hizmet eden bir çalışmaya dönüşebilir.

4. Yediğimizi Fark Etmek

Kas ve mekân farkındalığına benzer bir çalışmayı yiyeceklerle de yapabilirsiniz. Bunun için beslenme saatlerinizi bilinçli farkındalık kazanımları için kullanabilirsiniz. Çocuklardan bir yiyeceği incelemeye, daha sonra onu fark ederek ısırma, ağızlarındaki lokmayı yavaşça ve fark ederek çiğnemeye, çiğnedikçe tatların nasıl değiştiğini fark etmeye odaklanmalarını isteyebilir, böylece bilinçli farkındalık çalışmalarını ve şimdiki ana odaklanma becerilerini geliştirmeyi lezzetli bir paylaşıma dönüştürebilirsiniz. Bu uygulamayı ayrıca görme, koklama, tatma, dokunma ve dinleme duyularını çalışmak amacıyla kullanabilirsiniz. Bir yiyeceğin sesini dinleme, gözler kapalıyken ona dokunarak ne olduğunu anlama, burun ve gözler kapalıyken tadarak veya koklayarak onun ne olduğunu tahmin etme vb. çalışmalar da yeme sürecinin her anına ve her ayrıntısına odaklanmalarını sağlayacak bilinçli farkındalık uygulamalarıdır.

Daha sonra bu çalışmayı Zeno'nun her anın keyfini çıkarmasıyla, gözleri kapalıyken etrafındaki her şeyi görüp duymasıyla ilişkilendirebilirsiniz. Mondo'nun ise böyle yapmadığı için çevresinde gerçekleşen pek çok şeyi kaçırdığını onlara anımsatabilirsiniz. Bu etkinliği bir de “en”ler listesi çalışmasıyla birleştirirseniz etkisi daha derin olacaktır. O bölümde Mondo'yla ilgili verdiğiniz neden-sonuç örneklerine bakıp, bu farkındalığa sahip olmayan Mondo'nun anı nasıl kaçırdığını da anlatabilirsiniz.

Duyu çalışmalarını beş duyuyla sınırlı tutmayıp insan vücudunun dünyayı algılamasına yardım eden 21 duyudan da bahsedebilirsiniz. Bu bağlamda sıcaklık, zaman, acı, ağrı, denge, iç algı, sağduyu vb. hisleri yine Zeno ve

ETKİNLİKLER

Mondo'nun yaşamıyla ve yaşama bakışıyla ilişkilendirebilirsiniz. Bu algıların varlığını ya da yokluğunu gösteren ipuçlarını öyküden bulmaları için öyküyü duyular çerçevesinde yeniden hep birlikte inceleyebilirsiniz.

5. Zihin Kavanozu Yapmak

Malzeme: Kar küresi

"Bugün aklımızda hangi düşünceler var? Kendimizle birlikte sınıfa neler getirdik? Mondo'nun akli düşüncelerle dolduğu zaman ağırlaşıyordu. Hatta bir gün başı ağır gelip kafa üstü yere düşmüştü, hatırlıyor musunuz? Düşüncelerimiz gözle görünmez ama onların ağırlığını hissedebiliriz. Bazı düşünceler canımızı sıkar, bizi çok yorar. İçimize bir şey çökmüş gibi hissediyoruz, ağırlaşırız. Bazen de düşüncelerimiz bizi neşelendirir, o zaman kendimizi hafif hissediyoruz, belki de yerimizde duramaz, neşeye zıplamak isteriz. İster hafif olsun ister ağır, düşüncelerimizin aklımızda ve bedenimizde oradan oraya hareket etmesi ve başka düşüncelerle çarpışması bizi yorar. Düşüncelerimiz aslında bu kar küresine benzer. Zihnimizdeki düşünceleri de tıpkı bu kar küresini izlediğimiz gibi izleyebiliriz. Duygu ve düşüncelerimiz de bu kar taneleri gibi eninde sonunda yatışır; bu küredeki karlar gibi sakinleşip durur... Haydi şimdi başımızı yavaşça sallayalım, acaba hangi düşünceler birbirine karışacak? Farklı yönlerde doğru sallayın, sallayın, sallayın... Şimdi derin bir nefes alıp durun. Düşüncelerinizin hareketlerini izleyin. Kar küresindeki karlar gibi sakinleşip durulmalarını bekleyin. Bu sırada gözlerinizi kapatıp kar tanelerinin yavaş yavaş kürenin dibine doğru hareket ettiğini hayal edebilirsiniz."

Bu kafa ve duygu karşıklığı benzetmesini bir oyun hâline getirebilirsiniz. Sınıf içinde yaşadığınız sorunlarda ya da kaos hâllerinde kar fırtınasına yankalanma hâline gönderme yaparak ya da tam da böylesi anlarda bu sakinleşme çalışmasını uygulayarak çocukların kendilerine dışarıdan bakmalarını ve dinginleşme sürecinin bizzat parçası olmalarını isteyebilirsiniz.

